

In de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport bestond er bij enkele fracties behoefte een aantal vragen en opmerkingen voor te leggen aan de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport over de brief van 8 mei 2012 inzake het Ontwerpbesluit houdende wijziging van lijst II, behorende bij de Opiumwet (33 255, nr. 1).

De voorzitter van de commissie,
Smeets

Adjunct-griffier van de commissie,
Sjerp

Inhoudsopgave

- I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties
- II. Reactie van de minister

I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen en opmerkingen van de PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie hebben met zorg kennisgenomen van het onderhavige voornemen van de minister om het middel Qat te plaatsen op lijst II van de Opiumwet. Deze leden zijn het met de minister eens dat de aanpak van de gezondheidsproblemen en maatschappelijke overlast die samenhangt met het gebruik van Qat aangepakt moeten worden. De door de minister opgesomde gezondheidsproblemen worden door deze leden onderschreven even als de sociale problemen die qatgebruikers kunnen ervaren en de maatschappelijke problemen die worden veroorzaakt door het gebruik van en de handel in Qat. De opvatting van de minister dat de huidige situatie niet wenselijk is en dat er maatregelen moeten worden genomen onderschrijven deze leden. Toch vragen zij of plaatsing van Qat op lijst II van de Opiumwet daadwerkelijk een oplossing biedt voor deze problemen. Uit onderzoek blijkt dat Qat een relatief onschuldig middel is¹ en dat het slechts een onderdeel is van bredere problematiek die leeft onder de gebruikers, welke bijna uitsluitend Somalische immigranten zijn. Het plaatsen van Qat op lijst II van de Opiumwet lijkt dus niet per se een oplossing te bieden voor de bredere problematiek van de gebruikers, zo vrezen genoemde leden. Zij vragen dan ook of er niet naar andere alternatieven moet worden gekeken, waarmee de hierboven genoemde problematiek effectief aangepakt kan worden.

Genoemde leden delen dus de opvatting van de minister dat het gebruik van Qat schadelijke gevolgen heeft voor de individuele gebruiker, maar ook voor de directe omgeving van de gebruiker. Het feit dat het dagelijks functioneren door het gebruik van Qat wordt beïnvloed is een zorgelijk zaak, maar anderzijds zijn de effecten van het gebruik van Qat voor de individuele gebruikers en/of de maatschappij als geheel niet ingrijpend als van bijvoorbeeld alcohol of tabak. Heeft de minister inzicht in de exacte aard en omvang van de problematiek? Zo ja, hoe verhoudt deze zich tot andere genotsmiddelen welke legaal te verkrijgen zijn zoals alcohol en tabak? Vanzelfsprekend hebben deze leden ook oog voor de bredere maatschappelijke problemen die samenhangen met het gebruik van Qat. Het kauwen op de Qat bladeren is een gebruik dat vooral voorkomt onder Somaliërs, waarvan er naar schatting 22 000 in Nederland wonen. De werkloosheid onder deze groep is hoog en degene die werken, verrichten meestal laaggeschoolde arbeid. Somalische vrouwen hebben een grotere achterstand op de arbeidsmarkt, maar trouwen jong en krijgen snel kinderen. Hoewel het niet uit de literatuur blijkt en er nauwelijks gegevens over bestaan, zijn er signalen dat het Qat-gebruik kan leiden tot het verwaarlozen van kinderen, niet te negeren². Ook blijken Somalische mannen en vrouwen moeilijk te bereiken te zijn voor het volgen van taalonderwijs en vervolgonderwijs, en er is sprake van veel uitval. Redenen hiervoor zijn: psychische problemen, qat-gebruik, de Somalische trots, financiële problemen (waardoor geld verdienen boven het volgen van een opleiding gaat), de onbekendheid met de Nederlandse cultuur en het gebrek aan kinderopvang. Genoemde leden vragen of de minister zich bewust is van de veelvoud aan factoren die leiden tot maatschappelijke problemen binnen de Somalische gemeenschap. Zij vragen dan ook of met het verbieden van Qat er effectief in kan worden gespeeld op de brede problematiek waarmee de Somalische gemeenschap kampt. Het

---

¹ Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (2009), Ranking van drugs, een vergelijking van de schadelijkheid van drugs. Den Haag: RIVM.

² Uit onderzoek binnen focusgroepen bestaande uit Somalische vrouwen komt naar voren dat er veel zorgen bestaan over de toename van moeders die qat gebruiken en gevolgen voor de opvoeding van kinderen. Er is geen onderzoek gedaan naar de omvang en aard van deze problematiek.

aanpakken van slechts één van de vele problemen zal naar alle waarschijnlijkheid geen structurele oplossing bieden voor het grote scala aan problemen zoals hierboven wordt omschreven, zo vrezen de van de PvdA-fractie en mogelijk zelfs contraproductief zijn als het gaat om het oplossen van de genoemde problemen. In dat kader zijn zij benieuwd naar opvatting van de minister over de stelling van de Jelinek dat «gevreest [kan] worden dat de gebruikers die er zijn naar gevaarlijkere (!) alternatieven gaan zoeken»¹. Het verbieden van Qat door het te plaatsen op lijst II van de Opiumwet draagt een risico in zich zo stelt het Jelinek en deze leden vragen of de minister hier stil bij heeft gestaan.

De leden van de PvdA-fractie hebben daarnaast ook oog voor de problemen rondom de aanvoer en distributie van Qat. Daarom hebben zij begrip voor de stelling van de minister dat hier sprake zou moeten zijn van strengere regulering, gezien de maatschappelijke problemen die hier momenteel uit voortvloeien. Genoemde leden zijn er van op de hoogte dat de distributie en verkoop in handen is van de Somalische gemeenschap. Zij willen ook opmerken dat Qat relatief goedkoop is en de afnemers niet erg koopkrachtig zijn. Mede daarom is er geen sprake een groot crimineel circuit of van zware misdrijven zoals bij wiet wel het geval is. Dit gezegd hebbende erkennen deze leden dat er even zo goed sprake is van overlast. Behalve dat Qat «vanuit de kofferbak» wordt verkocht, wordt het ook verkocht en gebruikt in zogenaamde Qathuizen. Daar wordt overlast gerapporteerd die soms samen gaat met verstoring van de openbare orde, zoals samenscholing op straat, parkeeroverlast, intimidatie, geluidsoverlast en vervuiling van de openbare weg (door het uitspugen van qatbladeren). Genoemde leden zijn zich hier zoals gezegd van bewust en begrijpen de opstelling van de minister, als deze stelt dat hier actie tegen ondernomen moet worden. Echter zij betwijfelen of het plaatsen van Qat op lijst II van de Opiumwet de samenhangende problemen ook aan zal pakken. Zo vragen deze leden zich af deze maatregel er niet toe zal leiden dat de handel in en verkoop van Qat in het zwarte circuit terecht zal komen en de problematiek die de minister beschrijft juist zal verergeren. De leden van de PvdA-fractie vragen dan ook of de minister heeft gedacht aan andere oplossingen voor de problematiek die samenhangt met de verkoop en distributie van Qat. Wellicht zijn er andere en meer effectieve mogelijkheden om de aangehaalde problemen rondom de distributie en handel aan te pakken. Graag zouden zij zien dat er wordt gekeken naar alternatieven die de problemen rondom Qat op een goede manier aan kunnen pakken.

Vragen en opmerkingen van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het feit dat het middel Qat op lijst II van de Opiumwet wordt geplaatst. Vooral onder Somaliërs en Nederlanders van Somalische herkomst leidt het kauwen van Qat tot problemen met de gezondheid, maar ook tot problemen in sociale en maatschappelijke sfeer. Nederland geldt als een belangrijk doorvoerland van Qat, omdat het middel hier tot nu toe niet illegaal was.

Daarnaast zijn er jaren signalen van overlast rond de zogenaamde Qat-huizen waar Qat vrij verhandeld kon worden. Gemeenten konden hier onvoldoende tegen optreden. Genoemde leden zijn dan ook blij dat de minister in dit alles aanleiding heeft gezien om Qat op lijst II van de Opiumwet op te nemen.

Wel hebben deze leden nog een aantal vragen. In de nota van toelichting staat dat de (BI)AHOJG-criteria niet op generlei wijze op Qat van toepassing zullen zijn. Dit zijn criteria waarbinnen de verkoop van cannabis in coffeeshops wordt gedoogd. Betekent dit dat de verkoop van Qat op geen enkele manier zal worden gedoogd? Ook niet als het om een

¹ http://www.jellinek.nl/informatie_en_advies/vraag_en_antwoord/vraag/378/13-Wat-is-qat-of-khat

beperkte voorraad gaat, zoals bij cannabis? Betekent dit concreet dat, zodra dit ontwerpbesluit is vastgesteld, meteen kan worden overgegaan tot het sluiten van de Qat-huizen? Betekent dit ook dat coffeeshops de verkoop van Qat niet kunnen overnemen?

Naast de Qat-huizen zijn er in de smartshops gewoon zaden te koop waarmee je een Qat-plant kan telen. Begrijpen deze leden dat deze voorbereidende handelingen gewoon nog toegestaan zijn na plaatsing op lijst II van de Opiumwet, en waar ligt de grens als het gaat om het telen «voor eigen gebruik»? Verwacht de minister een grote toename van thuis telen als gevolg van inperking van de invoer vanuit het buitenland en het sluiten van Qat-huizen? Een Qat-verbod is een goede stap, maar wel de makkelijkste stap. Hoe gaat de minister het verbod handhaven?

Uit onderzoek van Trimbos blijkt dat het gebruik van Qat leidt tot schade aan de gezondheid, zoals hartkloppingen, paniekaanvallen, gebitsproblemen etc. Ook leidt het tot spanningen in sociale relaties, integratieproblemen en financiële problemen. Uit datzelfde onderzoek blijkt dat instellingen en professionals over het algemeen niet de kennis aanwezig hebben om Qat-gebruik te herkennen en te signaleren. Het Trimbos stelt dat kennisuitwisseling, voorlichting over Qat en het training in het signaleren van Qat-gebruik noodzakelijk zijn. Wat gaat de minister eraan doen om deze kennis, die onder professionals met een Somalische afkomst wel aanwezig is, te verspreiden?

Ten slotte willen de leden van de CDA-fractie graag weten op welke manier de minister wil communiceren richting de Somalisch(-Nederlandse) gemeenschap op het moment dat Qat definitief op lijst II van de Opiumwet is geplaatst.

Vragen en opmerkingen van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie erkennen de problemen van Qat-gebruik volledig. Vooral in de Somalische gemeenschap wordt Qat gekauwd en dit leidt maar al te vaak tot lusteloosheid, ruzies, financiële problemen, en allerlei andere lichamelijke psychische en sociale problemen. Dat is ernstig. Genoemde leden vragen de minister om uitdrukkelijk en uitgebreid in te gaan op de vraag of een verbod op Qat al deze problemen oplost. Is met een verbod op Qat naar verwachting ieder gebruik van de baan? Zijn er ongewenste neveneffecten te verwachten van een verbod op Qat en zo ja, welke zijn dit? Indien dit niet bekend is bent u bereid dit alsnog te onderzoeken? Zo nee, waarom niet?

De leden van de SP-fractie vinden de toelichting op het verbod op Qat uiterst summier. Zij zijn van mening dat een verbod op een bepaalde drug degelijker onderbouwd moet worden, inclusief een uitgebreide analyse van gezondheidsrisico's en schadelijkheid. Graag een uitgebreidere toelichting op nut, noodzaak en vooral ook op de te verwachten effecten van het verbod op qat.

Vragen en opmerkingen van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben met teleurstelling kennisgenomen van het besluit om een verbod op Qat in te voeren. Deze leden achten de voorgestelde maatregel disproportioneel. Zij betwijfelen de effectiviteit van de voorgestelde maatregel en waarschuwen voor negatieve neveneffecten. Zij verzoeken de minister daarom dringend het voorgenomen besluit te heroverwegen en in te trekken. Graag maken deze leden van de gelegenheid gebruik om enkele kritische vragen te stellen.

De leden van de D66-fractie stellen graag een aantal vragen over de aard en omvang van de problematiek. De minister stelt dat uit onderzoek is gebleken dat slechts 11% van de gebruikers van Qat als probleemgebruiker kan worden getypeerd. Op welk onderzoek doelt zij hier? Genoemde leden vragen of de minister verwacht dat het voorgenomen

Qat-verbod tot vermindering van de omvang van het gebruik van Qat zal leiden? Zo ja, op welke wetenschappelijke evidentie is deze verwachting gebaseerd en welk wetenschappelijk bewijs is dat? Indien deze verwachting niet op wetenschappelijk onderzoek rust, waar baseert de minister deze verwachting dan wel op? Acht de minister dit een afdoende basis om beleid op te maken? Deze leden vragen de minister ook wat haar verwachtingen zijn ten aanzien van de effecten van een Qat-verbod op het gebruik van andere legale en illegale drugs? Deelt de minister de verwachting dat het gebruik van andere verslavende middelen, zoals alcohol en drugs zal toenemen? Zo nee, waarom niet? Zo ja, deelt de minister de inschatting dat daar grotere risico's mee verbonden zijn dan met het huidige gebruik van Qat? Deelt de minister de mening dat het gebruik van sommige van deze middelen gevaarlijker is dan Qat? Zo nee, waarom niet? De leden van de D66-fractie vragen de minister of zij bereid is om een nulmeting uit te voeren naar het gebruik van drugs en andere verslavende middelen, zodat over een aantal jaar een realistische inschatting kan worden gemaakt van de effecten van het voorgestelde Qat-verbod. Zo nee, waarom niet?

Deelt de minister de mening van deze leden dat zij bewust het risico aanvaardt dat door het verbieden van Qat de overheid de controle op kwaliteit en voorlichting over gebruik kwijtraakt? Op welke wijze gaat de minister dit probleem ondervangen?

De leden van de D66-fractie hebben ook nog enige vragen over de handhaafbaarheid van het voorgenomen besluit. Hoeveel extra politiecapaciteit zal voor het Qat-verbod beschikbaar worden gesteld? Deelt u de mening dat er reeds relatief veel politiecapaciteit wordt ingezet voor de opsporing en vervolging van drugscriminaliteit? Hoe beoordeelt de minister de criminaliteit onder Qat-verkopers op dit moment? Waar baseert de minister dat op?

Genoemde leden zijn niet overtuigd van de proportionaliteit van de voorgestelde maatregel. Deelt de minister de mening dat het «Coördinatiepunt Assessment en Monitoring nieuwe drugs» (CAM) bij drugsbeleid het belangrijkste adviesorgaan is? Zo nee, waarom niet? Wat is haar reactie op het CAM-advies uit 2007 dat stelt dat er geen aanleiding is om het gebruik van Qat te verbieden, omdat het een risico voor de gezondheid van de gebruiker gering is en het de Nederlandse samenleving geen noemenswaardig risico oplevert? Kan de minister toelichten waarom zij het CAM-advies niet volgt? Naast het CAM stellen ook het Trimbos Instituut, de Wereld Gezondheidsorganisatie en het Transnational Institute dat een verbod niet zal werken, bijvoorbeeld omdat Qat-gebruikers op zoek zullen gaan naar andere middelen. Wat is de reactie van de minister op deze instanties en organisaties met ruime expertise op het gebied van drugs? Heeft de minister deze instanties en organisaties gesproken ten behoeve van haar afweging om Qat al dan niet te verbieden? Zo ja, op welke wijze heeft zij hun adviezen betrokken bij haar afweging? Zo nee, is zij bereid alsnog in overleg te treden met genoemde instanties en organisaties?

De leden van de D66-fractie constateren dat de minister aangeeft dat naast gezondheidsschade er ook aanzienlijke sociale en maatschappelijke schade zou zijn. Zij spreekt van conflicten tussen Qat-kauwers, te weinig aandacht voor het gezin, integratieproblemen en moeite met het volgen van een opleiding of het vinden van werk. Kan de minister deze verschillende aannames kwantificeren en met wetenschappelijk onderzoek onderbouwen? Naast sociale en maatschappelijke schade zou er ook sprake zijn van overlast rond het gebruik en de verkoop van Qat.

Genoemde leden constateren dat het hier slechts om incidenten op lokaal niveau gaat en dat er geen sprake is van georganiseerde misdaad. Deelt de minister het oordeel op dit punt? Zo nee, waarom niet? Deze leden vernemen graag hoe de hiervoor genoemde conclusies zich verhouden tot de conclusie van het CAM dat Qat de Nederlandse samenleving geen

noemenswaardig risico oplevert? De leden van de D66-fractie vrezen dat een verbod op Qat zal leiden tot criminalisering van de handel en stigmatisering van de Somalische gebruikers. Deelt de minister die mening en zo nee, waarom niet?

Genoemde leden brengen graag een aantal mogelijke maatregelen naar voren die meer in proportie staan tot de problematiek inzake Qat. Zij ontvangen graag een reactie van de minister waarom zij er niet voor kiest deze maatregelen in te voeren? Gezien het feit dat slechts enkele gemeenten overlast hebben als gevolg van de handel in Qat zijn deze leden van mening dat via de Algemene Plaatselijke Verordeningen de incidenten afdoende kunnen worden aangepakt. Is de minister bereid om de mogelijkheid van het gebruik van APV's ter bestrijding van Qat-overlast bij gemeenten onder de aandacht te brengen? Is de minister bereid om een wettelijke leeftijdsgrens voor het kopen van Qat in te stellen, zoals die ook voor sigaretten en alcohol geldt? In welke mate is er op dit moment regelgeving dan wel zijn er eisen op het gebied van voorlichting bij de verkoop van Qat? Ziet de minister mogelijkheden om deze voorlichting aan te scherpen of te verbeteren? Naar de mening van genoemde leden zou deze voorlichting beter kunnen worden toegespitst op de grootste gebruikersgroep te weten Nederlanders van Somalische herkomst en Somaliërs. Een Qat-verbod zal probleemgebruikers niet van hun verslaving afbrengen zo is de mening van deze leden. Zij zullen naar verwachting op zoek gaan naar vervangende drugs. Wil de minister daarom inzetten op een verbetering van de verslavingszorg voor deze doelgroep? Zo nee, waarom niet?

De leden van de D66-fractie hebben nog enkele vragen over het beleid ten aanzien van Qat in andere landen. Kan de minister toelichten welk beleid andere Europese landen ten aanzien van Qat hebben? Kan de minister aangeven in welke landen binnen de EU het gebruik en de import van Qat strafbaar is? Kan de minister daarbij duidelijk maken of in deze landen het Qat-gebruik gestopt is of aantoonbaar lager ligt? Welke wetenschappelijke onderzoeken wijzen daarop?

Genoemde leden vertrouwen er op dat de minister niet over zal gaan tot het inwerking laten treden van het besluit voordat de bij de Kamer levende vragen beantwoord zijn.